

ELEKTRONIČKI ČASOPISI

Analiza pristupa cjelovitom tekstu elektroničkih časopisa Knjižnice

Instituta Ruđer Bošković u Zagrebu

(<http://knjiznica.irb.hr/pretplata>)

Sofija Konjević, dipl. bibliotekar

Institut Ruđer Bošković, Bijenička c. 54, Zagreb

tel. 01/4680-086, fax. 01/4561-095

sofija@rudjer.irb.hr

Ivana Pažur, dipl. bibliotekar

Institut Ruđer Bošković, Bijenička c. 54, Zagreb

tel. 01/4561-195, fax. 01/4561-095

ipazur@rudjer.irb.hr

SAŽETAK

U posljednjih se nekoliko godina u knjižnicama kao izvori informacija sve više pojavljuju novi mediji, osobito elektronička građa dostupna preko Interneta i World Wide Web-a. Autorice na temelju iskustva Knjižnice Instituta Ruđer Bošković, razmatraju važnost elektroničkih časopisa u osiguravanju pravodobnog pristupa znanstvenim radovima. Na temelju analize tekuće pretplate knjižnice prikazale su kolika je i kakva dostupnost cjelovitog teksta radova. Posebno su se osvrnule na dio pretplate koja se realizira preko Ministarstva znanosti i tehnologije (MZT) budući da se pokazalo kako je

nepravodobna pretplata na tiskane verzije časopisa za 2000. god. uzrokovala veliku štetu u omogućavanju pristupa elektroničkim časopisima.

Prateći moderne trendove stvaranja baza elektroničkih časopisa opisale su projekt baze *Elektronische Zeitschriftenbibliothek* razvijene u Sveučilišnoj knjižnici u Regensburgu. U tom projektu sudjeluje i Knjižnica IRB-a koja također pokreće i vlastiti projekt baze elektroničkih časopisa *EJOL-Electronic journals online library* koja bi se implementirala na nacionalnoj razini.

Autorice naglašavaju sve veću prisutnost elektroničke građe u knjižnicama, u okviru koje su elektronički časopisi od velike važnosti za znanstvenu zajednicu, a s tim u svezi i novu ulogu knjižničara u osiguravanju njihove dostupnosti, organizacije (baze časopisa) te poticanju korisnika na korištenje takve građe.

Ključne riječi: elektronički časopis, cjelovit tekst radova, Knjižnica IRB-a, baza elektroničkih časopisa, Projekt EJOL

SUMMARY

In the last few years, a new media has appeared in libraries, therefore the authors of this article, according to their experience, are currently considering electronic journals. On the basis of current subscription, authors present possibilities of access to full text journals, problems and wastes caused by untimely subscription of printed journals for the year 2000. (which are supposed to be financed by the Ministry of science and technology. Ruđer Bošković Institute Library follows modern trends in creating databases of electronic journals, and is already participating in a database entitled

"Elektronische Zeitschriftenbibliothek" which is a project of the University Library of Regensburg.

The library also creates its own electronic journals database (EJOL-Electronic journals online library) which could be implemented on a national level.

Electronic journals are becoming part of library holdings and they are significant for the scientific community, therefore librarians have new tasks in encouraging users to access the journals.

Key words: electronic journals, full text journals, Ruđer Bošković Institute Library, electronic journals database, EJOL database

1 UVOD

Proces globalne informatizacije odrazio se u poslovanju knjižnica kao i na promjenu strukture knjižničnog fonda u kojemu doduše još uvijek prevladavaju tiskani časopisi, ali se sve više pojavljuju i njihove elektroničke verzije. U ovom radu pod pojmom elektroničkog časopisa¹, podrazumijevamo vrstu serijskih publikacija dostupnih putem Interneta a iz analize su isključeni časopisi dostupni preko baza podataka. Većina elektroničkih časopisa još uvijek nastaje kao digitalna inačica svojih tiskanih verzija iako je zamjetna i pojava onih koji izlaze isključivo u elektroničkom obliku.

Hrvatski nakladnici još nisu prepoznali važnost znanstvenih elektroničkih časopisa, stoga su u nas rijetke elektroničke verzije časopisa koje bi ponudile barem sažetak. Situacija se ipak polako mijenja pa se pojavilo nekoliko

¹ časopis - izraz koji se često upotrebljava za periodičku publikaciju naročito znanstvenu (ISBD - S), pa se u tom smislu i rabi u članku

znanstvenih časopisa s cjelovitim tekstom, kao što su npr. Veterinarski arhiv, Mljekarstvo, Croatian Medical Journal, Poljoprivredna smotra i dr.

U ovom ćemo radu ukazati na neke prednosti i nedostatke elektroničkih časopisa, te na primjeru tekuće tiskane periodike Knjižnice Instituta Ruđer Bošković (u daljnjem tekstu IRB Knjižnica) predočiti kolika je dostupnost cjelovitom tekstu elektroničkih časopisa.

2 ČASOPISI - TISKANE I ELEKTRONIČKE VERZIJE

2.1 Prednosti i nedostaci elektroničkih časopisa

Prednosti elektroničkih časopisa jesu:

- brža dostupnost (elektronički časopis na Internetu korisnicima može biti dostupan znatno prije nego što tiskani broj stigne u knjižnicu)
- pretraživanje ne ovisi o radnom vremenu knjižnice. Ukoliko je pristup omogućen kontrolom domene korisnik može pretraživati s domene institucije koja ima pristup, a ako je pristup omogućen putem korisničkog računa korisnik može pretraživati s bilo koje lokacije.
- više korisnika može istovremeno koristiti isti časopis.

Nedostaci su:

- problemi pohrane i arhiviranja; kod elektroničkih časopisa još uvijek nije u potpunosti riješen način njihove pohrane i arhiviranja, poradi čega tiskana verzija časopisa i dalje ostaje u prednosti. U knjižnicama su i dalje većinom zastupljeni tiskani časopisi iako su neke nacionalne knjižnice (Kanade, Australije, Švedske, Finske, Nizozemske, te Library of Congress) započele proces arhiviranja i elektroničkih časopisa.

- problem zaštite autorskog (vlasničkog) prava
- starija godišta nisu dostupna u elektroničkom obliku; u većini slučajeva najranija godina je 1995., a mnogi izdavači ne nude elektroničke verzije časopisa starije od 1997. godine

S obzirom na razinu (nivo) dostupnosti teksta radova mogu se uočiti dvije vrste elektroničkih časopisa: oni koji nude samo sadržaj i/ili sažetak radova i oni koji nude cjelovit tekst objavljenih radova, tj. tekstove identične svojim tiskanim ekvivalentima.

Neki časopisi ne pružaju pristup cjelovitom tekstu na mrežnim stranicama časopisa, nego isključivo u bazama časopisa s cjelovitim tekstovima radova (ScienceDirect) ili putem drugih službi (ChemWeb, BioMedNet). Razina dostupnosti teksta elektroničke verzije časopisa razlikuje se od izdavača do izdavača, a pristup časopisu moguće je osigurati i preko posrednika (OVID, SWETS, UMI i dr.). Sve više izdavača osigurava besplatan pristup cjelovitom tekstu ukoliko je knjižnica već pretplaćena na tiskanu verziju časopisa, dok pojedini izdavači od samog početka traže nadoplatu za elektroničku verziju časopisa.

Kao što je moguće pretplatiti se samo na tiskanu verziju, pojavila se i mogućnost pretplate samo elektroničke verzije časopisa, međutim većina nakladnika još uvijek zasniva pretplatu na tiskanoj verziji, a elektroničku verziju tretira kao dodatnu uslugu.

Na Internetu je također moguće pronaći i znatan dio časopisa koji nude besplatan pristup cjelovitom tekstu, no u većini slučajeva radi se tek o privremenoj dostupnosti (tzv. free trial) cjelovitog teksta kojom izdavač želi reklamirati novi časopis i zainteresirati širi auditorij za svoj časopis. Iako je

broj takvih časopisa malen, svakako nije zanemariv posebno u našim uvjetima.

Brojne su knjižnice brzo prepoznale prednosti elektroničkih časopisa i započele njihovu organizaciju i sistematizaciju što je rezultiralo stvaranjem baza elektroničkih časopisa, o čemu će biti riječi u poglavlju Baze elektroničkih časopisa IRB-a.

2.2 Pristup i formati

Pristup elektroničkim časopisima regulira se na različite načine. Najčešće se pristup kontrolira ili preko IP (*Internet Protocol*) adrese ustanove ili dodjeljivanjem korisničkog računa (*account*). Tekst časopisa ponuđen je u različitim formatima kao npr. HTML-u (*Hyper-Text Markup Language*), PDF-u (*Portable Document Format*) ili PS-u (*PostScript*). Najzastupljeniji je PDF format, a za njegovo učitavanje potrebno je na osobno računalo instalirati *Acrobat Reader* koji se može na Internetu preuzeti iz različitih arhiva (<http://www.adobe.com>). Za razliku od dokumenata u HTML-u koji izgleda različito na različitim računalima i različito ugođenim Web prebirnicima (*browser*) dokument u PDF-u izgleda isto onako kako izgleda i u tiskanom obliku. Dokumenti u Post script formatu nisu bili predviđeni za čitanje na zaslonu već za direktan ispis na pisaču, no u novije su se vrijeme pojavili i čitači koji omogućavaju pregled teksta prije ispisa.

3 ELEKTRONIČKI ČASOPISI KNJIŽNICE IRB-a

Pridružujući se modernim trendovima na mrežnom (web) poslužitelju Knjižnice Instituta Ruđer Bošković nudimo korisnicima i popis tekuće periodike koji broji 400 naslova. Na stranici (URL: <http://knjiznica.irb.hr/pretplata>) se nalazi abecedni popis naslova časopisa s

direktnim vezama (link) na njihove elektroničke verzije, ukoliko postoje kao i na upute za autore. (sl. 1)

Sl. 1: Popis tekuće periodike knjižnice IRB-a

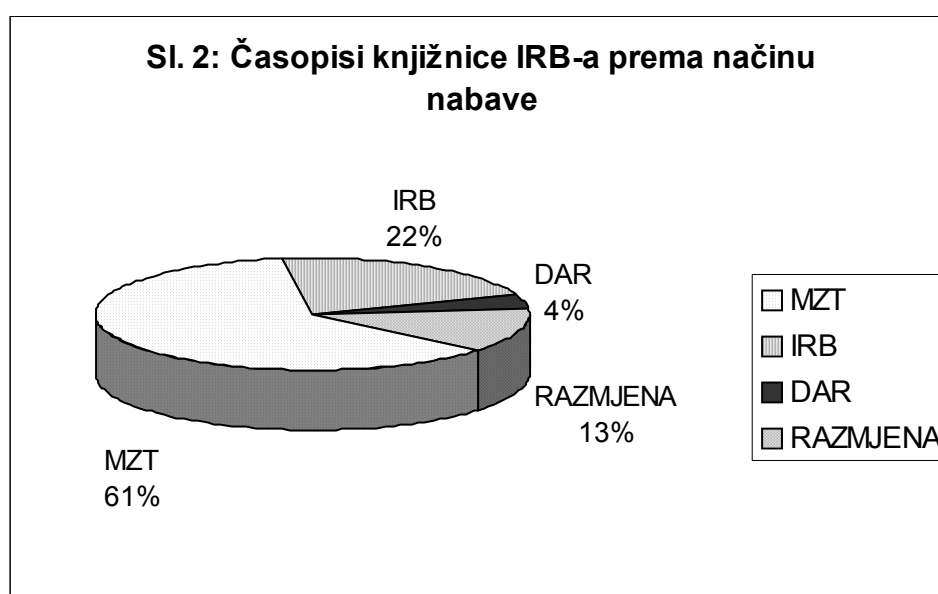
The screenshot shows the IRB Library website interface. At the top, there are navigation links: HOME, BACK, LANGUAGE CHANGE, IRB LIBRARY, and SEARCH. Below this is the title "Popis časopisa :" followed by a list of letters representing journal categories: A, B, C, Č, Ć, D, Dž, Đ, E, F, G, H, I, J, K, L, Li, M, N, Ni, O, P, Q, R, S, Š, T, U, V, W, X, Y, Z, Ž. The main content area contains a paragraph explaining that the page lists current journals and provides links to electronic versions. It notes that most journals offer full-text access, while some require authorization. A note mentions that for the year 2000, not all subscriptions were realized through MZT, and some journals are marked with an asterisk to indicate they are purchased with the institution's own funds. Below this is a list of four journals with their respective ISSNs and links to author instructions:

- [Acta crystallographica A: foundations of crystallography](#) *|| [Upute za autore](#) (ISSN 0108-7673) Cjelovit tekst za djelatnike Instituta
- [Acta crystallographica B: structural science](#) *|| [Upute za autore](#) (ISSN 0108-7681) Cjelovit tekst za djelatnike Instituta
- [Acta crystallographica C: crystal structure communications](#) * || [Upute za autore](#) (ISSN 0108-2701) Cjelovit tekst za djelatnike Instituta
- [Acta crystallographica D: biological crystallography](#) *|| [Upute za autore](#) (ISSN 0907-4449) Cjelovit tekst za djelatnike Instituta

Uz svaki je naslov napomenom naznačena razina dostupnosti teksta. Napomena "cjelovit tekst za djelatnike Instituta" korisnika upućuje na mogućnost pristupa cjelovitom tekstu onih časopisa koje knjižnica pretplaćuje u tiskanoj verziji i za koje ne treba elektroničku verziju dodatno nadoplatiti. Napomena "cjelovit tekst" označava časopise koji besplatno nude cjelovit tekst svim korisnicima bez obzira jesu li pretplaćeni na tiskanu verziju tog časopisa. Naslovi bez popratne napomene nude cjelovit tekst uz nadoplatu ili nude samo sadržaj i/ili sažetke radova.

Prema godišnjoj statistici pristupa mrežnom poslužitelju knjižnice u 2000. godini ta se stranica ubraja među prvih 30 od ukupnog broja stranica (na knjižničnom se poslužitelju nalazi gotovo 1500 stranica).

Od ukupnog broja tekuće periodike, 400 naslova, znatan dio časopisa, 246 naslova, odnosno 61%, knjižnica IRB-a nabavlja potporom Ministarstva znanosti i tehnologije (MZT) dok samostalno nabavlja 154 naslova, odnosno 39%. Od tih 154 naslova 86 naslova (22%) Institut nabavlja vlastitim sredstvima; 16 naslova (4%) dobiva kao dar, a 52 naslova (13%), nabavlja putem razmjene i projekata. (sl. 2)

U želji da utvrdimo za koliko časopisa, od ukupne pretplate, omogućavamo našim korisnicima pristup cjelovitom tekstu, te koliko na tu brojku utječe još uvijek nerealizirana pretplata časopisa preko MZT-a za 2000. godinu, proveli smo istraživanje. Pri tom nismo uzeli u obzir časopise koje knjižnica nabavlja putem razmjene i projekata (52 naslova), tako da je od 400 naslova ukupno analizirano 348. S obzirom na dinamičnost elektroničkih časopisa analiza je provedena na spomenutom uzorku u razdoblju od 01. lipnja do 15. rujna 2000. godine.

Od ukupnog broja analiziranih časopisa (348) čak 105 naslova (30%) uopće ne nudi cjelovit tekst, već samo sadržaj i/ili sažetke radova. Za 82 naslova (24%) korisnicima je omogućeno korištenje cjelovitog teksta (17 naslova je besplatno dostupno svim korisnicima, za 65 naslova knjižnica ostvaruje pravo pristupa cjelovitom tekstu pretplatom na tiskanu verziju časopisa, sl. 3)

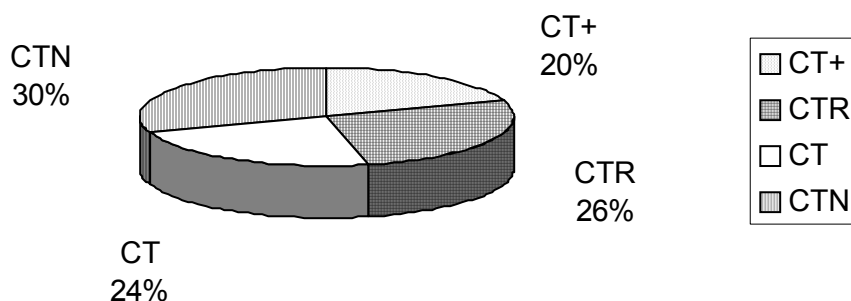
Budući da je za 69 naslova (20%) potrebna nadoplata za elektroničku verziju časopisa, zbog neodobrenja dodatnih financijskih sredstava, korisnicima nismo mogli osigurati njihovo korištenje.

Za još 26% (92 naslova) knjižnica bi imala pravo pristupa cjelovitom tekstu da je pretplata tiskanih časopisa koja se ostvaruje potporom MZT-a, bila pravovremeno realizirana. To znači da bi knjižnica, na temelju pretplate na tiskani ekvivalent, za čak 50% (od ukupno 348) časopisa omogućila svojim korisnicima pravo pristupa cjelovitom tekstu.

Legenda uz slike 3-5:

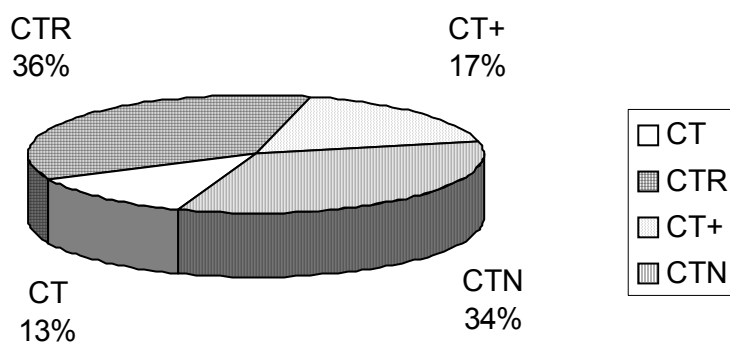
CT	Cjelovit tekst radova
CTR	Cjelovit tekst bio bi moguć da je pretplata na vrijeme
CT+	Cjelovit tekst uz nadplatu
CTN	Nema cjelovitog teksta

Sl. 3: Časopisi knjižnice IRB-a prema mogućnosti pristupa njihovoj elektroničkoj verziji

S obzirom na razlike u mogućnosti osiguranja pristupa cjelovitom tekstu uzrokovane različitim načinima nabave/financiranja časopisa, posebno smo izradili analizu prema načinu nabave.

Sl. 4: Časopisi knjižnice IRB-a, nabava putem MZT-a

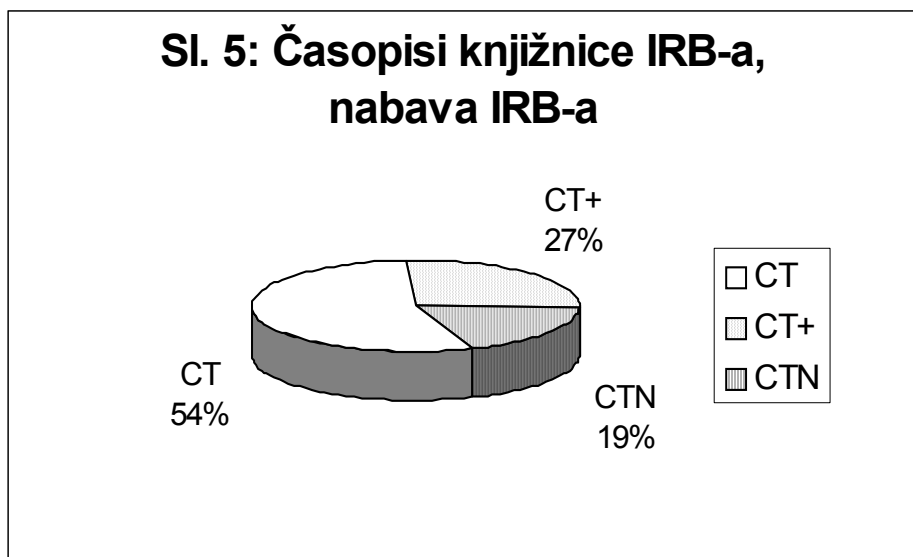

Na sl. 4 izdvojeni su časopisi knjižnice IRB-a koje nabavlja potporom Ministarstva znanosti i tehnologije. Od 246 naslova koje knjižnica nabavlja

putem MZT-a ostvaren je pristup cjelovitom tekstu za 31 naslov (13%), za 43 naslova (17%) potrebna je nadoplata za elektroničku verziju, 84 naslova (34%) nema mogućnost pristupa cjelovitom tekstu. Za još 88 naslova (36%) knjižnica bi imala pristup cjelovitom tekstu da je pretplata na njihove tiskane verzije bila realizirana na vrijeme što bi ukupno iznosilo 119 naslova (49%) s dostupnim cjelovitim tekstom.

Iz ovih podataka jasno je vidljiva alarmantnost situacije i veličina gubitka koji je tim veći ako znamo da dio pretplate koji se realizira putem MZT-a, nije pravovremeno realiziran ni za 1999. godinu.

Institut vlastitim sredstvima nabavlja 86 naslova, a od tog broja za 47 naslova (54%) ostvaren je pristup cjelovitom tekstu, za 23 naslova (27%) potrebna je nadoplata (stoga taj dio nismo realizirali), a 16 naslova (19%) nemaju cjelovit tekst. (sl. 5)

4 BAZE ELEKTRONIČKIH ČASOPISA KNJIŽNICE IRB-A

Mnoge su knjižnice prepoznale važnost elektroničkih časopisa, kao i probleme vezane uz njihovu raspršenost, neorganiziranost i nesistematiziranost u prostranstvu Interneta. Stoga se danas knjižnice sve više povezuju kako bi stvaranjem zajedničkih baza elektroničkih časopisa takve raspršene podatke okupile na jednom mjestu.

4.1 Projekt Elektronische Zeitschriftenbibliothek

Prateći trend stvaranja baza elektroničkih časopisa Knjižnica IRB-a uključena je od travnja 2000. godine, kao aktivan sudionik, u bazu elektroničkih časopisa "Elektronische Zeitschriftenbibliothek" (<http://knjiznica.irb.hr/ezb>) pokrenutu od Sveučilišne knjižnice u Regensburgu. (sl. 6) Podatke o časopisima prikupljaju bibliotekari iz 90 njemačkih knjižnica. Korisnicima je dostupno oko 6500 naslova iz svih znanstvenih područja, a oko 1500 časopisa besplatno nudi cjelovit tekst svih radova.

U bazi je razina dostupnosti teksta grafički prikazana semaforom; crvena boja označava časopise na koje se knjižnica ne pretplaćuje i dostupni su samo sažeci, žutom su bojom označeni časopisi čiji je cjelovit tekst dostupan samo djelatnicima matične institucije čija je knjižnica pretplaćena na tiskanu verziju i/ili nadoplaćuje elektroničku verziju, a zelena boja označava besplatan pristup cjelovitom tekstu časopisa svim korisnicima.

Časopisi su klasificirani prema znanstvenim područjima, a bazu je moguće pretraživati prema naslovu, ključnim riječima, predmetnom području, izdavaču i ISSN-u.

Sl. 6: Elektronische Zeitschriftenbibliothek - njemačka baza elektroničkih časopisa

Elektronische Zeitschriftenbibliothek		Institutsbibliothek Rudjer Boskovic	
Fachlisten	Suche	Optionen	Administration
		Kontakt	Hilfe
Volltextzeitschriften			
Alphabetische Liste aller Zeitschriften			
Fachgebiet	Einträge		
Allgemeine und vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft, Indogermanistik, Außereuropäische Sprachen und Literaturen	199		
Allgemeines Bibliographien, Nachschlagewerke, Wissenschaftskunde, Hochschulwesen, Buchwesen, Medien- und Kommunikationswissenschaften, Umwelt	285		
Anglistik, Amerikanistik	83		
Archäologie	37		
Architektur, Bauingenieur- und Vermessungswesen	132		
Bildungsgeschichte	33		
Biologie	1041		
Chemie und Pharmazie	721		

4.2 Projekt Ejol (Electronic Journals Online Library)

Ideja o sličnoj bazi koja bi se implementirala na nacionalnoj razini postoji i razrađuje se već dulje vrijeme i u knjižnici IRB-a. Na adresi URL=<http://ejol.irb.hr> trenutno se može vidjeti samo maska za pretraživanje (sl. 7). Njezina implementacija još nije u potpunosti realizirana prvenstveno zbog nedostatka potrebne opreme, nedostatne financijske potpore i nedovoljnog broja stručnjaka koji bi radili na projektu. Preko jedinstvenog Web sučelja korisnicima će biti osiguran pristup brojnim znanstvenim elektroničkim časopisima, te elektroničkim preprint arhivama znanstvenih radova. U bazi

podataka bit će obuhvaćeni podaci o slijedećim vrstama elektroničkih časopisa:

- časopisi na koje je knjižnica pretplaćena i za koje postoje i elektronički ekvivalenti
- časopisi koji su javno dostupni preko Interneta a knjižnica ne posjeduje njihove tiskane verzije u svom fondu.
- časopisi koji izlaze samo u elektroničkom obliku

Baza će biti koncentrirana na probrane, kvalitetne časopise iz svih područja znanosti. Korisnici će pregledavati časopise unutar određenog znanstvenog područja, a bazu će moći pretraživati i prema drugim parametrima (naslov, ključne riječi, izdavač, ISSN, razina dostupnosti teksta i dr.) te na taj način doći do informacija koje im pomažu u njihovom znanstvenom radu. Također će biti osiguran direktan pristup na tekući (zadnji broj) časopisa, na upute za autore kao i na arhiv starijih volumena (brojeva).

Posebna važnost takve baze je što će ona obuhvatiti i sve hrvatske elektroničke časopise, kojih za sada nema puno, ali je za očekivati da će ih s vremenom biti sve više. Baza će biti stavljenja na slobodno korištenje svim članovima hrvatske istraživačke i akademske zajednice kao i široj javnosti.

Sl. 7: Projekt Ejol (Electronic Journals Online Library)

5 ZAKLJUČAK

Uočljivo je da još uvijek velik broj elektroničkih časopisa (bez obzira na način pristupa) ne nudi korisnicima cjelovit tekst znanstvenih radova. Za očekivati je porast broja časopisa koji nude cjelovit tekst svih radova kao i onih koji će izlaziti samo u elektroničkom obliku.

Rezultati naše analize nedvojbeno ukazuju na štetu koju nepravodobna pretplata nanosi knjižnici, njezinim korisnicima i čitavoj znanstvenoj zajednici.

Ne samo da znanstvenici sa zakašnjenjem dolaze do znanstvenih informacija, nego su i primorani nabavljati članke, koje bi trebali imati u knjižnici, međuknjižničnom posudbom (npr. iz British Library) i to dodatno plaćati.

Osim toga knjižnica za neke naslove nikada ne uspijeva dobiti prve brojeve tiskanih časopisa, pa su im zbirke nepotpune. Nepravodobna pretplata uzrokuje i problem osiguravanja pristupa elektroničkim časopisima stoga knjižnica korisnicima ne može pružiti ni one usluge koje bi im morale biti na raspolaganju.

Prednosti elektroničkih časopisa već su spomenute, a kako i pri redovitoj pretplati tiskani časopisi dolaze sa znatnim zakašnjenjem, od velike je

važnosti mogućnost pristupa njihovoj elektroničkoj verziji, a brzi protok i pravodobna informacija osobito su važni u prirodnim znanostima.

Iako bi pretplata na tiskanu i elektroničku verziju, prema podacima kojima raspolažemo u prosjeku povećala ukupnu cijenu pretplate za 10%, s obzirom na nedostatak financijskih sredstava knjižnice u Hrvatskoj nisu u mogućnosti uz pretplatu osigurati i elektronički ekvivalent časopisa ukoliko je za njega potrebna nadoplata. Zabrinjavajuće je što knjižnice gube i mogućnost pristupa elektroničkoj verziji časopisa na koje ostvaruju pravo pretplatom na tiskanu verziju.

Nadamo se da će knjižnice u skoroj budućnosti biti u mogućnosti pretplatiti se i/ili nadoplatiti elektroničke časopise osobito ako uzmemo u obzir da neki izdavači nude mogućnost izuzetno povoljnih nacionalnih licenci (Springer) ili posebne pogodnosti za konzorcij knjižnica (Academic Press). Pretplata elektroničkih časopisa putem nacionalnih licenci ili konzorcija ukupno smanjuje troškove nabave elektroničkih časopisa pošto je u tom slučaju pretplata jeftinija nego kada se svaka knjižnica pojedinačno pretplaćuje. Ujedno se smanjuje trošak nabave tiskanih časopisa jer je zbog istovremene dostupnosti elektroničke verzije većem broju knjižnica dovoljno da samo jedna knjižnica pretplaćuje tiskanu verziju. Smanjuju se i troškovi međuknjižnične posudbe jer je elektronički časopis moguće ispisati na pisaču.

Elektronički časopisi zasigurno postaju sastavni dio knjižničkog fonda stoga je nova uloga i dužnost knjižnica u osiguravanju njihovog pristupa i korištenja. U našim uvjetima kada zbog financijskih okolnosti nije moguće uz tiskanu publikaciju plaćati i njenu elektroničku verziju, knjižnice svakako moraju

korisnicima osigurati one publikacije za koje nije potrebna nadoplata kao i javno dostupne publikacije na Internetu.

Budući razvoj knjižnica zasigurno je određen i sve većom prisutnošću elektroničke građe u okviru koje časopisi imaju veliku ulogu, stoga je nova i vrlo bitna uloga knjižnice i knjižničara edukacija korisnika za korištenje takve građe kao i promicanje novih usluga.

LITERATURA

1. Edwards, J. Electronic Journals : problem or panacea ? // Ariadne : The Web version (July 1997)10. <http://www.ariadne.ac.uk/issue10/journals> (1997-07-15)
2. ISBD(S): međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija. Preporučila komisija za pregled ISBDa; odobrili stalni odbori Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za serijske publikacije Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova. - Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta, 1992.
3. Jakac Bizjak, V. Kako uresničevati koncept informacijske družbe na području knjižnične informacijske dejavnosti. // VII. posvetovanje sekcije za specijalne knjižnice Zveza bibliotekarskih društav Slovenije, Ljubljana, 5-6. november 1998. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 1998. str. 1-15
4. Konjević, S. Elektronički časopisi-iskustvo knjižnice IRB-a. // Kemija u industriji 48, 3 (1999), 111-113

5. Krumenaker, L. "A Dillar, a Dollar..." : where's that online article, scholar.
// Searcher 8 (1999)7.
<http://www.infotoday.com/searcher/sep99/krumenaker.htm> (1999-09-01)
6. Wusteman, J. Formats for the Electronic Library // Ariadne. The Web
version (1997) 8. <http://www.ariadne.ac.uk/issue8/electronic-formats>
(1997-04-09)